

SİYASİ İDEOLOJİLERİN HÜRRIYETE KARŞI SUÇLARA ETKİSİ

THE EFFECT OF POLITICAL IDEOLOGIES ON CRIMES AGAINST FREEDOM

Alaaddin EGEMENOĞLU*

Makale Bilgi

Gönderi: 20/10/2023
Kabul : 17/01/2024

Anahtar Kelimeler

Hürriyete Karşı
Suçlar,
Anarşizm,
Liberal Hürriyet,
Faşizm,
Marksizm.

Article Info

Received: 20/10/2023
Accepted: 17/01/2024

Keywords

Crimes Against
Freedom,
Anarchism,
Liberal Liberty,
Fascism,
Marxism.

Özet

10.21492/inuhfd.1378633

İlk zamanlardan itibaren özellikle insanların devlet çatısı altında örgütlenecek toplumu oluşturdukları bir ortamda, bireylerin hürriyetlerini ne ölçüde kullanabilecekleri siyasi iktidar tarafından belirlenmektedir. Hürriyet, uygulanan siyasi rejimle doğrudan ilişkili bir kavramdır. Tarihte anarşist, liberal, faşist ve Marksist gibi bazı siyasi ideolojiler ortaya çıkmış ve hürriyet anlayışını şekillendirmiştir. Devlet otoritesini asla kabul etmeyen ve bireylerin kendi aralarında sözleşme yaparak özgürlüklerinin çerçevesini belirleyebileceğini savunan anarşist düşüncenin ceza kanunları üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Bireylerin hürriyetine yönelik ihlalleri cezalandıran ve bireyi esas alan ceza kanunları liberal hürriyet anlayışını ortaya koymaktadır. Liberal hürriyet anlayışı, hürriyete karşı işlenen suçlar bağlamında ceza kanunları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Öte yandan bireyin hürriyetleri yerine siyasi iktidarın bekasını ve gücünü önceleyen ceza kanunları ise, faşist ve Marksist ideolojiyi benimsemektedir. Faşist ideolojide bireyler devletin çıkarları ve izni doğrultusunda belirli hürriyetlere sahip olabilirler. Marksist ideolojide ise, gerçek hürriyete ulaşmanın yolu devletin iktidarını sağlamak için demokratik hürriyetlerden vazgeçmektir. Bu ideolojiler, hürriyete karşı suçlar bağlamında ceza kanunlarını etkilemektedirler.

Abstract

Since the earliest times, especially in an environment where people have been organized under the roof of the state to form a society, the extent to which individuals can exercise their freedoms has been determined by the political power. Freedom is a concept directly related to the applied political regime. In history, some political ideologies such as anarchist, liberal, fascist and Marxist have emerged and shaped the understanding of freedom. The anarchist idea, which never accepts state authority and asserts that individuals can determine the framework of their freedoms by contracting among themselves, has no effect on criminal codes. Criminal laws that punish violations against the freedom of individuals and are based on the individual manifest the liberal understanding of freedom. The liberal conception of liberty has a great influence on criminal codes in the context of crimes against liberty. On the other hand, criminal laws that prioritize the survival and authority of the political power instead of the freedom of the individual adopt fascist and Marxist ideology. In fascist ideology, individuals can have certain freedoms in line with the interests and permission of the state. In Marxist ideology, the way to achieve true freedom is to give up democratic freedoms in order to ensure the power of the state. These ideologies influence criminal laws in the context of crimes against freedom.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı.

Atıf Şekli | Cite As: EGEMENOĞLU, Alaaddin, "Siyasi İdeolojilerin Hürriyete Karşı Suçlara Etkisi", İnÜHFD, 15(1), 2024, s.42-53.

İntihal | Plagiarism: Bu çalışma intihal programında kontrol edilmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been controlled via plagiarism software and reviewed by at least two blind referees.

EXTENDED SUMMARY

Freedom is an important element for human existence. The scope of freedom is directly related to the political structure prevailing in society. The state, which is founded on a certain political system, deals with the issue of freedoms within the framework of the legal order in accordance with the system it accepts. Anarchist, liberal, fascist and Marxist ideologies have emerged according to the political regime adopted by the states and have shaped the understanding of freedom.

Anarchism does not foresee any limits, sanctions or coercion in terms of the freedom of the individual. Marxism and fascism, which are totalitarian regimes, criticize western democracies as liberal, and both regimes blame each other. Although these regimes put forward similar views, there are differences between them. Fascist doctrine does not value individual freedoms at all and adopts the state as the sole purpose. It is not possible for a state to adopt anarchism as a political ideology. This is because anarchists do not accept to be governed under the state structure. Although there are some regions that are far from the government with anarchist ideology today, there is no political regime that adopts this ideology.

Marxism, on the other hand, sees the state as a temporary suicide formation rather than a goal. In states with the ideologies of fascism and Marxism, the rights and freedoms of the individual are under control. Controllers are people and organizations affiliated with the party and the system. In other words, the rights and freedoms of the individual, which are destroyed with the idea of the common good and which are the goal to be achieved in the future, do not make sense. In both doctrines, freedom lies with the single party that has the monopoly of political power. As can be seen in the examples of China and North Korea, the freedom of individuals is restricted for the state. The important thing is that socialist culture and the state are not damaged.

It is possible for an individual to be truly free by ensuring internal and external freedom. Freedom is a concept directly related to the political regime. Freedom includes the ability of individuals to freely direct their will and act accordingly, without any coercion. However, freedom must also have limits. Freedom without limits leads to anarchism as it conflicts with the rights of others. Among political ideologies, it is the liberal understanding of freedom that prioritizes and frames the rights of the individual more than others. Individuals living in a state with this understanding can truly exercise freedoms such as expressing their thoughts, disseminating their opinions, receiving news, and traveling, provided that they do not interfere with freedoms of other people. Criminal laws reveal the political ideology adopted by states within the scope of crime policy. The provisions delimiting the limits of freedom are included in the section of crimes against freedom in modern criminal codes. As in the Turkish Penal Code, especially in the laws of the countries applying the Continental European Legal System (such as Italian Penal Code, French Penal Code, German Penal Code, Polish Penal Code), the section of crimes against freedom is regulated and sanctions have been provided for in case of violation of freedom. The Turkish Penal Code is individual-centered. This situation reveals that the Turkish Penal Code's liberal understanding of freedom has been adopted.

In the context of the Turkish Penal Code, the violation of freedoms can occur in relations between the individual and the state as well as in relations between the state and the individual. Freedoms established by the constitution may be violated by another person. In this case, the state regulates the violation of freedom as a crime with the threat of criminal sanction through the legislature. In this way, the state protects and secures its basic order based on freedom. For example, if a person prevents another person from benefiting the right to travel by threatening them, the possibility of exercising individual freedoms will be eliminated as a result of a subjective relationship between the individual and the individual. So that, creates the possibility of acting under assurance while benefiting the freedom of the individual on behalf of society in the punishment of the act. The concept of public freedoms has led to the emergence of objective relations between the state and the individual. It is not enough for the state to have established a constitutional order based on freedoms. It must also provide the environment for their exercise. Therefore, for example, if a public official, while exercising the powers granted to him/her by law, commits an act that leads to the violation of public freedoms, he/she is responsible for whichever type of crime falls under the section of crimes against the reliability and functioning of public administration in the Turkish Penal Code.

I. GİRİŞ

Hürriyet geçmişten günümüze üzerinde tartışılan ve geliştirilen bir kavramdır. Bu kavramın birçok tanımı yapılmıştır. Hürriyetlerin korunması ceza normları vasıtasıyla sağlanmaktadır. Hürriyet ayrımlarından kamu hak ve hürriyetlerinin devletin kabul ettiği siyasi ideoloji ile sıkı bir bağlantısı bulunmaktadır. Bireylerin mensup olduğu devletin anayasası tarafından benimsenen siyasi ideolojiye uygun hürriyet alanının kapsamı belirlenmektedir. Bu çerçevede tarihte anarşist, liberal hürriyet, faşist ve Marksist ideolojiler ortaya çıkmış ve ceza kanunlarını etkilemiştir. Günümüzde bazı sosyalist devletlerde Marksist ideolojinin etkisi görülmektedir. Bireyin hangi ideolojiyi uygulayan devlette hürriyetlerini gerçek manada kullanabileceği ortaya konulmuştur.

Çalışmada öncelikle hürriyet kavramı ele alınacaktır. Bu kapsamda anarşizme, liberal hürriyete, faşizm ve Marksizm'e göre hürriyet anlayışları günümüzde ve geçmişte uygulanan devletlerdeki görünümü karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir. Son olarak ceza hukuku kapsamında hürriyetlerin korunması konusu üzerinde durulacaktır. Çalışmanın amacı siyasi ideolojilerin hürriyete karşı suçlar kısmının oluşmasına etkisinin ortaya konulmasıdır.

II. HÜRRİYET KAVRAMI

Modern devletlerde korunan değer fertlerin hürriyet içinde hareket edebilmeleridir. Hürriyet, bireyin belli bir şekilde davranmaya mecbur bırakılmadan bir şeyi yapıp yapmamaya kendi iradesi ile karar vermesidir. Bireyler hür bir şekilde hareket ederken başkalarının zarar görmemesine dikkat etmelidir¹. Fertlerin korunması, devlete karşı bireylerin hürriyetinin sağlanması yöntemiyle yani hürriyetçi bir siyasi rejimle mümkün olabilir. Bireyler hür bir şekilde hareket ederken iradeleri üzerinde bir baskıya ve güçsüzlüğe maruz bırakılmaları halinde hürriyetin ceza hukuku kapsamında korunması meselesi ortaya çıkmaktadır².

Hürriyet sözlükte; “herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu” ve “her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu” olarak ifade edilmektedir³.

Doktrinde farklı şekillerde tanımlanan hürriyet, “belli bir şekilde davranıp davranmama serbestisi⁴”, “serbest insan fiili⁵”, “serbest hareket etme gücü⁶”, “toplumun bireye ayırdığı bağımsızlık alanı⁷”, “bağımsızlığın bir ifadesi⁸” ve “irade özgürlüğü⁹” olarak açıklanmaktadır. Hürriyeti tanımlarken müelliflerin özellikle hareket serbestliğini vurguladıkları görülmektedir. Dolayısıyla hürriyet kavramının içeriğine insanın serbest hareket edebilmesi girmektedir.

Hürriyet en geniş anlamıyla sınırsızlığı ifade etmektedir¹⁰. Bu anlamda hürriyet, herhangi bir şekilde sınırlamaya, zorlamaya tabi tutulmadan insanın düşünme ve davranma, dış etkilerden bağımsız olarak karar verebilmesi durumudur¹¹. Bir başka deyişle bir kavram olarak hürriyet, insandan kaynaklı irade, iradeyi gerçekleştirme ve gerçekleştirdiği iradeye uygun bir şekilde davranabilme serbestisini kapsamına almaktadır¹². Kanunun izin verdiği her şeyi yapabilmeyi Montesquieu hürriyet olarak ifade etmektedir¹³. Hürriyet başka iradeler tarafından belirlenen sınırlardan ayrı olarak ortaya çıkacak bir irade serbestidir. 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi 4'üncü maddesine göre hürriyet, insanın başkasına karşı bir zararı olmadan her şeyi yapabilmesidir¹⁴. Klasik ve geniş anlamda hürriyet anlayışında hür olan bir iradenin başka bir irade tarafından sınırlandırılmasına müsaade edilmez. Bu hürriyet anlayışı uygulanabilir olmaktan ziyade moral bir nitelik taşımaktadır¹⁵.

Çok eski zamanlardan itibaren insan düşüncesi hürriyet kavramını ortaya çıkarmak bakımından zorlanmıştır. Hürriyetin çok yönlü olması ve düşünürlerin siyasi ve sosyal görüşleri ile bu kavramı açıklamaya çalışmaları, kavramın kapsamının çeşitli düşünce sistemlerine göre farklılık arz etmesine sebep

¹ ATAR, Yavuz: Türk Anayasa Hukuku (Türk Anayasa Hukuku), Seçkin Yayıncılık, 14. Baskı, Ankara 2021, s.129.

² ÖZEK, Çetin: “Türk Ceza Kanunu’na Göre Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümlerin Genel Prensipleri” (Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 29(4), İstanbul 1963, s.934.

³ <https://sozluk.gov.tr>, (Erişim: 22.12.2022).

⁴ KABOĞLU, İbrahim: Kolektif Özgürlükler, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Diyarbakır 1989, s.14.

⁵ GÖZLER, Kemal: Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Yayıncılık, 22. Baskı, Bursa 2018, s.110.

⁶ GÖZLER, s.110.

⁷ BAYRAKTAR, Köksal: Hürriyete Karşı Suçların Genel Özellikleri, Özel Ceza Hukuku Cilt III, Hürriyete, Şerefe, Özel Hayata, Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s.3.

⁸ TUNAYA, Tarık Zafer: Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 1980, s.187.

⁹ ÖNDER, Ayhan: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Filiz Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul 1994, s.2 vd.; TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan/ÖNOK, Murat: Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 20. Baskı, Ankara 2022, s.511.

¹⁰ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.934; TUNAYA, s.188.

¹¹ KALABALIK, Halil: İnsan Hakları Hukukuna Giriş, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s.38.

¹² ÖNDER, s.2.

¹³ KAPANİ, Münci: Kamu Hürriyetleri, Yetkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2013, s.3-5; GEMALMAZ, Semih: Devlet, Birey ve Özgürlük, Legal Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul 2016, s.223.

¹⁴ CİVELEK, Jale: “1789 Fransız Bildirisi ve 1948 Evrensel İnsan Hakları Bildirisi”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 9(1), İstanbul 1989, s.4.

¹⁵ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.934.

olmuştur¹⁶. Bu yüzden ortak bir hürriyet tanımını ortaya koymak güçtür¹⁷.

Hürriyet kavramının içeriğini irade ve davranış serbestisi oluşturmaktadır¹⁸. Kavrama çeşitli düşünce sistemleri farklı anlamlar vermişlerdir. Düşünce sistemleri dışında farklı bilim dallarında da (anayasa, ekonomi, sosyoloji gibi) hürriyet kavramı değerlendirilmektedir. Böylece bir görüş zenginliği ortaya çıkmıştır. Özellikle anayasalarda hürriyet kavramının hukuki içeriği ve sınırları belirlenmiştir¹⁹.

Hürriyet, kamu hak ve hürriyetleri, medeni haklar ve siyasi haklar şeklinde üçlü bir ayrımla incelenmektedir²⁰.

Kamu hak ve hürriyetleri; kişilerin tabi oldukları hukuk sistemine göre Anayasalarca tanınmış ve düzenleme altına alınmış serbest hareket edebilme alanlarıdır. Zaten hürriyetlerin “kamu” olarak ifade edilmesinin nedeni, yalnızca bir sınıfa yönelik olarak değil, herkese tanınması ve birey-devlet ilişkilerini düzenleyen kamu hukukunu temsil etmesindedir²¹. Bu kavram genel olarak insan haklarının pozitif hukuk tarafından tanınan ve güvence altına alınan kısmının ifadesi için kullanılmaktadır²².

Medeni haklar; kişilerin özel hukuk alanındaki yetkilerine ve iradelerine bağlı sonuçları ortaya koymaktadır. Kişilerin birbirine uygun karşılıklı ilişkilerindeki irade serbestisini ifade etmektedir²³.

Siyasi haklar; bireylerin vatandaşı olduğu devletin kuruluş ve faaliyetine düşünsel ve eylemsel anlamda katılımını tesis eden haklardır²⁴. Devletin asli görevi kişilerin siyasi haklarını hür bir şekilde kullanabilmesinin teminidir²⁵.

Sonuç olarak kamu hukuku ve ceza hukuku bakımından önemli olan, devlet-birey ilişkisinin ve devlet karşısında bireyin serbestisinin tesis edilmesidir. Bunu yaparken devlet iktidarının sınırlanması için siyasi haklar ve kamu hürriyetleri önem taşımaktadır. Kamu hürriyetleri devlet iktidarını ve iktidarın kötüye kullanılmasını önleyen bir yapı ve nitelik taşımaktadır²⁶.

Kamu hak ve hürriyetleri anarşist, liberal, faşist ve Marksist görüşlere göre farklı şekillerde anlaşılmaktadır. Farklı anlaşılmalarda siyasi sistemlere değişik biçimler vermişlerdir. Bu şekilde anlaşılmalarda, ceza hukuku bakımından da farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur²⁷.

A. Anarşizme Göre Hürriyet

19’uncu yüzyılda gelişen anarşizm, bireyi temel değer olarak ele almış ve bireysel iradenin hür olması fikrini savunmuştur²⁸. Anarşizm, devlet yapısı altında yönetilmeyi kabul etmemektedir²⁹. Çünkü anarşistler hiyerarşinin (yöneten-yönetilen) olmadığı ortamda insanlar arasında bir çatışmanın çıkmayacağını ve böyle bir düzende insanların barış ve huzur içinde yaşayacağı inancına sahiptirler³⁰.

Anarşizm, bireyin hürriyetinin bir sınırı olmadığını ve mutlak olduğunu kabul eder³¹. Dini ve ahlaki tüm kuralları reddeden anarşizm, bireyler bakımından bir yaptırım ve zorlamayı kabul etmez³². Anarşist düşünce, toplumsal düzenin bireyler arasında iş birliği ile sağlanabileceğini savunarak bireysel hürriyeti sınırlandıracağı düşüncesi ile her türlü iktidara karşıdır³³. Anarşizm toplumsal yaşamın devamı için aranan düzenin sadece devlet ve hukuk vasıtasıyla sağlanabileceği düşüncesini de reddeder. Bireylerin çatışma olmasını diyor ortak çıkarlarının bir göstergesi olarak birbirleri ile yapacakları sözleşmeyi hukuk kurallarının yerine koymaktadır³⁴.

Anarşizm, devlet adı altında toplanmayı değil, elbirliği ile çalışmayı ve birlikte yardımlaşmayı kabul etmektedir. Bu şekilde gönüllü bir beraberlik kurulacağı için hür bireyler arasında bir çatışmanın çıkmayacağını ve toplumsal yaşamın bir mücadele ortamına dönüşmeyeceğini belirtmektedir. Bu düşünce herhangi bir sosyal adaletsizliğin olmadığı bireylerin birlikte hür olarak yardımlaştığı bir ortamda herkesin hürriyetlere saygılı olacağını ve dolayısıyla hürriyetleri koruyan bir devlete ihtiyaç duyulmadığını ifade

¹⁶ EREM, Faruk: Hürriyet ve Suç, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1952, s.1; KAPANİ, s.3; ÇINAR, Ali Rıza: Tehdit Suçu, Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s.5.

¹⁷ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.934; GÜNEŞ, Seyithan: Kişi Özgürlüğü ve Güvencesi, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1998, s.3; KAPANİ, s.3.

¹⁸ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.934.

¹⁹ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.934.

²⁰ KAPANİ, s.13.

²¹ KAPANİ, s.13.

²² ATAR, Türk Anayasa Hukuku, s.129.

²³ KAPANİ, s.13.

²⁴ MUMCU, Ahmet/KÜZECİ, Elif: İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri, Turhan Kitabevi, 8. Baskı, Ankara 2019, s.133.

²⁵ AYDOĞDU, Yasin: “Türk Hukukunda Siyasi Haklar ve Siyasi Hakların Kullanılmasının Engellenmesi Suçu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (128), Ankara 2017, s.40-41.

²⁶ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.934.

²⁷ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.934.

²⁸ UĞUR, Gökhan: “Dünden Bugüne Anarşizm ve Anarşizmin Çözmesi Gereken Sorunlar”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12(1), Ankara 2010, s.136-139.

²⁹ JUN, Nathan, “Anarchism”, Anarchism and Political Modernity, Contemporary Anarchist Studies, Bloomsbury Collections, New York 2012, s.113.

³⁰ ALKIŞ, Burcu: Anarşist Düşünce Özgürlük, Doç. Dr. Melike Batur Yamaner’in Anısına Armağan, Beta Yayıncılık, İstanbul 2014, s.144.

³¹ ALKIŞ, s.146.

³² ÇUHADAR, Cengiz: “Tarihi Süreç İçerisinde Felsefi Bir Kavram Olarak Anarşizm”, Dini Araştırmalar Dergisi, 10(30), 2007, s.88.

³³ WOODCOCK, George: Anarchism: A History Of Libertarian Ideas And Movements, The World Publishing Company, New York 1962, s.8-10.

³⁴ ÖKTEM, Niyazi/TÜRKBAĞ, Ahmet Ulvi: Felsefe, Sosyoloji, Hukuk ve Devlet, Der Yayıncılık, İstanbul 2003, s.405.

etmektedir³⁵.

Günümüzde anarşizm belli yerlerde uygulansa da yönetim biçimi olarak bu ideolojinin kabul edildiği bir devlet bulunmamaktadır. Anarşizm zaten devlet adı altında toplanmayı da reddetmektedir. Hürriyetlerin korunduğu ve ihlalin yaptırımıyla karşılandığı ceza kanunlarında anarşizmin kabul edilmesi mümkün değildir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde evsizlerin göç ederek hurdalardan ev kurduğu Sonora Çölü'nde "Slab City" veya "The Slabs" adlı bir bölge bulunmaktadır. Hükümetin gözetiminden uzak bu bölgede resmi kural ve kanun bulunmamaktadır. Anarşizmin etkin olduğu bölgede insanlar sınırsız bir şekilde hür hareket etmektedir³⁶.

B. Liberal Hürriyet

Liberal hürriyet anlayışında, hürriyet hukuk üstüdür. Bu anlayış, ihlallere karşı kanunlara yalnızca hürriyetin korunması görevini yüklemektedir. Böylece kanunlar hürriyeti menfi anlamda düzenleyebilmektedirler. Hürriyet bu anlamda ahlaka dayanan bir nitelik taşımaktadır³⁷.

Siyasi iktidarın bireyin irade serbestisini kısıtlaması sonucunda 18'inci yüzyılda aristokrasi sınıfına karşı burjuva sınıfının direnişi ile İngiltere'de liberal hürriyet anlayışı ortaya çıkmıştır. Özellikle 18'inci yüzyılın sonları ile 19'uncu yüzyılın başlarında uygulanmaya başlamıştır³⁸. Bu anlayış, hürriyetin insana özgü ve doğuştan var olduğunu, dolayısıyla devlete bağlı olmadığını kabul etmekte ve hürriyeti ferdiyetçi, soyut ve negatif bir yaklaşımla değerlendirmektedir³⁹.

Hürriyet anlayışını sosyal sözleşme kuramına dayandıran müellifler (Hobbes, Rousseau, Locke) olduğu gibi, ferdiyetçi kurama dayandıran müellifler de bulunmaktadır⁴⁰. Hobbes hukuku monarhin iradesi ile eşdeğer tutmaktadır. Rousseau için hukuk çoğunluğun iradesidir. Egemenlik ile halkın iradesini üstün tutarak sosyal sözleşme kuramına dayansa da Hobbes'dan ayrılmaktadır⁴¹. Locke'a göre, siyasi toplum bir sözleşme ile kurulmuştur. Sosyal sözleşmeden önce fertler inziva halinde bir takım doğal haklara sahip olarak yaşamaktaydılar. Sosyal sözleşmeye dayanarak fertler doğal haklarından toplum lehine fedakârlık yapmıştır⁴². Sosyal sözleşmeyi reddeden ferdiyetçi kurama göre, her türlü hakkın kaynağı insandır. Çünkü, insan sosyal yaşamda hür bir irade ve dolayısıyla sorumluluk sahibidir⁴³.

Liberal hürriyetçi görüş, pasif bir devlet kudreti içinde ferdiyetçi açıdan bireylere geniş yetkiler vermekte; hürriyeti bireylerin birbiriyle karşılıklı ilişkileri içerisinde değerlendirmekte ve devlet-birey ilişkilerine bir önem atfetmemektedir⁴⁴. Bu anlayış hukukî kaynağını 10 Aralık 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nden (İHEB) almaktadır. İHEB'nin 1'inci maddesine göre her insan haysiyet ve haklar bakımından hür doğar. İHEB'nin 2nci maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca, herkes bütün hürriyetlerden herhangi bir fark gözetmeksizin yararlanabilir. İHEB'nin 3'üncü ve 4'üncü maddelerinde, hürriyetin her ferdin hakkı olduğunu vurgulamakta ve köleliği yasaklamaktadır. Liberal hürriyet anlayışının bir görünümü olan İHEB'e göre hürriyetin kaynağı insan olup doğuştan bu haklara sahiptir. Hürriyetin subjektif bir yönünün olduğuna temas edilmiştir⁴⁵. Klasik, hürriyet kavramından insanın, insan olmasından kaynaklı sahip olduğu hürriyetler anlaşılır. Hukukî kaynağı İHEB olan liberal hürriyet, Batı'da ortaya çıkmış ve gelişimini yine Batı'da sağlamıştır⁴⁶.

İnsanın doğuştan insan olmaktan kaynaklı hakları ve hürriyetleri bulunduğu, siyasi iktidarın bunlara hiçbir zaman dokunamayacağı düşüncesi 17'nci yüzyılda ortaya çıkmıştır. 17'nci yüzyıldan önce de insanın bazı hakları ve hürriyetleri olduğu (hor görülme, zulme uğramama gibi) anlayışları vardı. Ancak bunlar sistemli bir şekilde liberal hürriyet anlayışından önce "Kişi Hakları Öğretisi" adı altında 17'nci yüzyılda gündeme gelmiştir⁴⁷. Öğretiye göre; insan toplu şekilde yaşamadan önce doğal bir yaşama sahipti. Hürriyeti sınırlandırılmaksızın mutlak bir hürriyeti vardı. Ancak bu hep böyle sürmedi. İnsan doğal yaşam içerisinden varlığının devamı için başkalarına ihtiyaç duyduğundan diğer insanlarla iletişime geçmek zorunda kaldı. Bu şekilde ihtiyaçları zorlamış ve insanlar aralarında anlaşarak bir topluluk oluşturmuştur. Siyasal bir topluluk kurulabilmesi ve devamlılığın sağlanabilmesi için de bireyler birtakım hürriyetlerinden vazgeçmişlerdir. Buna rağmen insanlar, insan olmaktan kaynaklanan doğal olarak sahip oldukları hak ve hürriyetlerinin en önemlilerini siyasal iktidara vermemişlerdir. Topluluklar devlet olmasına rağmen yine de bu hakları devretmemişlerdir. Bu öğreti 17 ve 18'inci yüzyıllarda John Locke olmak üzere birçok düşünür tarafından

³⁵ TAYLAN, Ömer: Anarşizm, Astana Yayınları, Ankara 2021, s.10-12.

³⁶ "Slab City veya The Slabs, ABD'nin Kaliforniya eyaletinde, Salton Trough bölgesinde, Sonora Çölü'nde yer alan küçük ve eşsiz bir yerleşim merkezidir. Bu ilginç yer, hükümetin gözetiminden uzakta yaşamayı tercih eden birçok kişiye ev sahipliği yapmaktadır. Kaliforniya sınırları içinde yer almasına rağmen, bu bölge, genel yasa ve düzenlemelerden oldukça uzak kalmaktadır. Burada, hiçbir resmi kural veya yasa geçerli değildir." <https://kasifiz.com/kanun-ve-kuralların-olmadığı-sehir-slab-city>, (Erişim: 03.10.2023).

³⁷ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.935.

³⁸ ÖZEK, Çetin, Türkiye'de Laiklik, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1962, s.287.

³⁹ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.935.

⁴⁰ Bkz. KAPANİ, s.30-40.

⁴¹ GEMALMAZ, s.244; ZABUNOĞLU, Hamdi Gökçe: "Toplum Sözleşmesi Bağlamında John Locke'un Devlet Anlayışı", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(2), Malatya 2016, s.441-442.

⁴² KUBALI, Hüseyin Nail: Anayasa Hukuku Dersleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1971, s.165.

⁴³ ATAR, Yavuz: "Batılı Toplumlarda ve İslam'da İnsan Hakları", Diyanet Dergisi, 28(1), 1992, s.78.

⁴⁴ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.935.

⁴⁵ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.935.

⁴⁶ ARTUK, Mehmet Emin/GÖKCEN, Ahmet/ALŞAHİN, Mehmet Emin/ÇAKIR, Kerim: Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, 20. Baskı, Ankara 2022, s.419.

⁴⁷ KAPANİ, s.30.

vurgulanmıştır. Öğretiye uygun olarak Locke, insanın insan olmasından kaynaklanan doğal haklarını; yaşama, hürriyet ve mülkiyet olarak belirlemiştir. Bu hakların korumasında devlet sadece bir vasıta olarak görülmüş ve hürriyet düşüncesi öğretinin merkezine konulmuştur⁴⁸. John Locke, insanın eşit ve hür bir doğasının bulunduğunu ifade ederek liberal hürriyet anlayışına uygunluğunu temellendirmeye çalışmıştır⁴⁹. Bu öğreti insanlık tarihi boyunca özellikle Batı'daki devrim hareketlerinin öncüsü olmuştur.

Doğal hukuk akımında temel alınan doğal hak kapsamında toplumsal sözleşme varsayımı eleştirilip reddedilince, birey hak ve hürriyetlerine yeni bir dayanak bulma ihtiyacı doğmuştur. 1789 Fransız İhtilali'nden sonra ferdiyetçilik öğretisi gelişmiştir. Bu görüş her hakkın kaynağının tek başına irade ve sorumluluk duygusuna sahip bir varlık olan insan olduğunu ve istediği gibi davranmakta hür olduğunu vurgulamaktadır. Bu hürriyet anlayışını 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi yansıtmaktadır. On yedi maddeden meydana gelen bildiride bireylerin kimseye devredilemez ve vazgeçilemez kutsal hakları olduğu ilan edilmiştir. Maddelerde sistemli bir ayırım yapılmadan hürriyetler sıralanmıştır. İçeriğinde kişi güvenliği, düşünce hürriyeti gibi klasik, hürriyetler yer almaktadır⁵⁰.

İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'ne göre hürriyet anlayışı belli bir çerçevededir. Devletin müdahalesinden bağımsız kişiye özel bir hareket alanı sağlamaktadır. Bu nedenle 18'inci yüzyılda ortaya çıkan klasik hürriyetler, "negatif hürriyetler"⁵¹ olarak adlandırılmaktadır⁵². Bu anlayış çerçevesinde birey, devlet müdahale etmediği sürece hürdür ve hürriyet negatif yönüyle ele alınmaktadır. Bu suretle birey ile iktidar karşı karşıya gelmektedir⁵³. Ancak bu haklar bireyci anlayışı da beraberinde getirmektedir. 19'uncu yüzyıldan itibaren hayat şartları sebebiyle bu haklardan yalnızca ekonomik olarak güçlü olan bir azınlık faydalanabilmiştir. Bu haklar düzenlenmiş olsa bile ekonomik şartlardan dolayı öğrenme hakkına karşılık kişinin çalışma zorunluğunun bulunması veya yaşama hakkı tanınan kimsenin sağlık şartlarından yoksun olması gibi hürriyetlerin herkese uygulanabilir olmadığını göstermektedir⁵⁴.

Ekonomik şartlar değişip geliştikçe haklar herkese aynı şekilde uygulanmamıştır. Bu ise, sosyal ve ekonomik hakların da mevcut olması gerektiği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Sosyal ve ekonomik hakların doğuşu 1848 Fransız Anayasası vasıtasıyla olmuştur. Fransız Anayasası bu haklardan bahsetmesi bakımından ilk örnektir⁵⁵. Anayasa metinlerine girişi ise, 20'nci yüzyılda I. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşmiştir⁵⁶. Bu zamandan sonra devletin bireyin hür alanı üzerindeki müdahalesi yerini sosyal haklar yönünde ilerlemeye bırakmıştır. Ferdiyetçi öğretilerde soyut bir varlık olan birey, artık bulunduğu toplumun sosyal şartları ile çevrili ihtiyaçları olan birey haline bürünmüştür. Dolayısıyla kendisine devletin müdahalelerine karşı durabileceği negatif hürriyetler değil, ayrıca olumlu bir hareket (hizmet veya yardım gibi) yetkisini veren pozitif hürriyetler de tanınmıştır. Örneğin bu aşamadan itibaren birey sadece yaşama hürriyetine sahip olmayıp aynı zamanda onuruna yaraşır yaşam şartlarına sahip olmayı da isteyebilecek duruma gelmiştir. Dolayısıyla hürriyet moral bir kavram olmaktan ziyade artık bireyler bakımından pozitif haklar haline almıştır⁵⁷.

Geliştirilen haklar sayesinde devlete de ödevler yüklenmektedir. Bu aşamadan sonra ekonomik ve sosyal haklarla birlikte klasik, hürriyetlerin de yerine getirilebilmesi için devlet müdahalesi ile düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Siyasi iktidarın keyfi işlemlerine karşı yargı denetimi birey hürriyeti bakımından gereklidir⁵⁸. Aksi halde bu aşamadan sonra bireylerin güvenlik ve hürriyetlerinin bir önemi de kalmaz⁵⁹. Güvenlik yalnızca hürriyetlerin siyasi iktidar tarafından sınırlandırılmasının bir gereğesi olabilir. Yoksa güvenlik başlı başına hürriyetin kapsamı olamaz. Güvenliği sağlamak adına hürriyetlerden feragat edilirken denge gözetilmeli ve insanlar sürekli güvenlik için hürriyetinin kısıtlanacağı endişesine sevk edilmemelidir⁶⁰.

Günümüz ceza kanunları sistematüğinde ekseriyetle kişilere karşı suçlar kısmında hürriyete karşı suçlar tek başlık altında birleştirilmek suretiyle incelenmektedir. Böylece klasik, liberal hürriyet anlayışını kabul eden ceza kanunları hürriyetin kendisinden ziyade hürriyet kavramını koruma altına almaktadır. Dolayısıyla şahısların hürriyet alanına yönelik müdahaleler ceza ile karşılanmakta herkesin hür alanının ihlali önlenmektedir⁶¹. Liberal hürriyet anlayışı modern ceza kanunlarının neredeyse tamamına etki etmiştir. Örneğin 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu (ETCK), İtalyan Ceza Kanunu (İCK – 1889 tarihli Zanardelli Ceza

⁴⁸ KARAKAŞ, Zülal Hazal: "John Locke'da Doğa Durumu Kavramının Tarihsel Arka Planı", Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, Ankara Hacı Bayramı Veli Üniversitesi, 6(17), Ankara 2019, s.260.

⁴⁹ GEMALMAZ, s.211; KARAKAŞ, s.264.

⁵⁰ ÇINAR, s.8.

⁵¹ TUNAYA, s.204.

⁵² ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.938; KAPANİ, s.50.

⁵³ BULUT, Nihat: Sanayi Devriminden Küreselleşmeye Sosyal Haklar, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2009, s.41.

⁵⁴ KAPANİ, s.51.

⁵⁵ 04.10.1958 tarihli Fransız Anayasa'sının 69 ila 71 inci maddeleri arasında ekonomik, sosyal haklara ilişkin Hükümetin istemi üzerine yasa, kararname, karar tasarıları ile yasa teklifleri hakkında görüş bildirebilecek bir konsey kurulmasını sağlamaktadır. Bu ise ekonomik ve sosyal haklar bakımından bir yenilik ve örnek teşkil etmektedir. Anayasa metni için bkz. <https://legislationline.org>, (Erişim: 07.09.2022).

⁵⁶ KAPANİ, s.53.

⁵⁷ KAPANİ, s.52.

⁵⁸ ÇINAR, s.10.

⁵⁹ BAYRA, Adem Ersin: Güvenlik Devleti, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s.166.

⁶⁰ TOPUZKANAMIŞ, Şafak Evran: "1982 Anayasasında Temel Hak ve Özgürlükler", Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21(Özel Sayı), İzmir 2019, s.1780.

⁶¹ ÖZEK, Çetin: "Siyasi Hürriyet Aleyhinde Cürümler", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 41(1-2), İstanbul 1975, s.25.

Yasası – liberal hürriyet anlayışı altında hürriyetlerin ihlalini aynı kategoride düzenlenmiştir⁶² ve günümüzde 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) bu anlayışla hazırlanmıştır. Bunun dışında Kıta Avrupa Hukuk Sistemine (Avrupa Birliği ülkeleri aynı sistemi benimsemişler) liberal hürriyet anlayışı hâkim olmuş ceza kanunları da buna uygun olarak dizayn edilmiştir. Örneğin Fransız Ceza Kanunu (FCK), beşinci bölüm kişi hürriyetinin ihlalleri başlığı altında⁶³, Alman Ceza Kanunu (ACK) on sekizinci bölüm kişi hürriyetine karşı suçlar başlığında⁶⁴ ve son olarak Polonya Ceza Kanunu (PCK) yirmi üçüncü bölüm hürriyete karşı suçlar başlığı⁶⁵ şahsa karşı hürriyet ihlallerini cezalandırmaktadır. İlgili ceza kanunlarında liberal hürriyet anlayışı benimsenmiş ve maddeler bu metodolojiye uygun olarak düzenlenmiştir.

Türk ceza hukukunda hürriyet anlayışını hürriyete karşı suçlar bağlamında incelediğimizde; ETCK'nun mehazı olan İCK'nun liberal hürriyet anlayışının etkisinde hazırlandığı ve yürürlüğe girdiği görülmektedir. Klasik, hürriyet anlayışı denildiğinde insanın sırf insan olmaktan kaynaklı sahip olduğu hürriyetler anlaşılmalıdır. Hürriyetin kaynağı kanun değil bizatihi insanın kendisidir. Kanunların görevi; insanın doğuştan sahip olduğu kanunların belirlemediği hürriyetinin korunması olanağını sağlamaktır⁶⁶. Günümüz ceza hukukunda hürriyete karşı suçların düzenlenmesinde liberal hürriyet anlayışı etkisini sürdürmektedir. TCK hürriyete karşı suçlarda bireyci hareket ederek hem hürriyete yönelik ihlalleri önleme hem de ihlal bulunması halinde cezalandırma amacı taşımaktadır⁶⁷. Bu şekilde devlete bir ödev yüklenmektedir. Devletin hürriyete müdahale sahasını da daraltmaktadır. Klasik hürriyete negatif hürriyet de denilmektedir. Zira klasik hürriyet anlayışı devlete bir çerçeve belirlemekte kişilerin özel ve serbest hareket alanına müdahale edilmesini istememektedir. ETCK da bu anlayışın etkisinde kalmıştır. Hürriyetin ihlalini fertlerin birbirlerinin haklarına tecavüz etmeleri şeklinde algılamaktadır⁶⁸.

C. Faşizme Göre Hürriyet

Faşizm, I. Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya'da ortaya çıkmış ve uygulanmıştır. Bütüncül bir düşünce sistemidir. İtalyan faşizmi devlet esastır. Devlet, totaliter anlayışın bir sonucu olarak toplum yaşamının tamamını kapsamaktadır. Daha sonra Nazi Almanyası'nda nasyonal sosyalizm (Nazizm) adı altında bir ideoloji olarak yer bulmuştur⁶⁹.

Liberal hürriyet ve Marksizm anlayışı ile bu anlayışın tatbik edilmesindeki sonuçlara bir tepki olarak faşizm ortaya çıkmıştır. Faşizm, liberal hürriyet anlayışına karşı geliştirilen yeni bir sistemdir⁷⁰. Faşizm hürriyetin kaynağı bağlamında doğal hukuk ve pozitivist anlayışlarına karşıdır. Çünkü faşizmde tek hak sahibi, devlet olarak görülmektedir. Devlet ise, bireylerden ve hukuktan öncedir. Devlet, hukuk yapıcı, kamu yararının temsilcisi, mutlak emredicilik yetkisi ile donatılmış bir varlıktır⁷¹. Bir faşist gözünde her şey devletin içindedir. Devlet haricinde maddi ve manevî hiçbir şey yoktur. Devlet dışında, birey ve grup olamaz⁷². Dolayısıyla faşist ideolojiye göre devlet karşısında birey, bir hak ve hürriyete sahip değildir. Bireyin, yalnızca devletin çıkarları doğrultusunda ve müsaadesi ile birtakım hürriyetlere sahip olması mümkündür. Devletin yararı bireyin hürriyetlerinin kısıtlanmasında ise, birey hürriyetlerden kısıtlı olarak faydalanabilir. Devletin yararı bireye hürriyet tanınmaması üzerineyse, o halde birey bakımından herhangi bir hürriyeten bahsedilebilmesi mümkün değildir. Özetle bireyin hürriyetleri devletin yararı için kısıtlanabilir veya tamamen kaldırılabilir. Dolayısıyla hürriyet, tam anlamıyla devletçe bağışlanabilen ve devletin çıkarları ile çatıştığında geri alınabilen bir yetkidir⁷³.

Birey bu öğretiye göre toplum yararının sağlanmasında sadece bir araçtır. Bireyin toplum yararına uyacak çıkarları varsa faşizme göre yalnızca bunlar korumaya değerdir. Bireyin hürriyeti sorumluluklarını yerine getirmek ile söz konusu olabilir. Siyasi iktidarın izni doğrultusunda ve yararıyla çatışmayacak şekilde birey, hürriyetlerini kullanabilir. Özetle bu öğretilde, devlete karşı hürriyet değil, devlete yararlı olduğu ölçüde hürriyetlerden bireylerin faydalanılması kabul görmektedir⁷⁴.

Faşist ideolojinin etkin olduğu ceza kanununa örnek olarak liberal hürriyet anlayışının egemen olduğu İCK'ndan sonra çıkarılan 1930 Rocco Kanunu'dur. 1889 ila 1930 arasında ideolojik farklılığın bulunmasının sebebi yapıldığı dönemlerin temel ideolojik anlayış ve bu anlayış dolayısıyla hukuk düzenine hâkim olan suç politikasının değişimidir⁷⁵.

⁶² ÇINAR, s.20-21.

⁶³ <https://legislationonline.org>, (Fransız Ceza Kanunu'nun 28.01.2011 tarihli güncel halidir.), (Erişim: 06.10.2023).

⁶⁴ <https://legislationonline.org>, (Alman Ceza Kanunu'nun 19.12.2019 tarihli güncel halidir.), (Erişim: 06.10.2023).

⁶⁵ <https://legislationonline.org>, (Polonya Ceza Kanunu'nun 12.10.2016 tarihli güncel halidir.), (Erişim: 06.10.2023).

⁶⁶ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.950.

⁶⁷ KOCA, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2022, s.440.

⁶⁸ ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, Özel Hükümler, s.420.

⁶⁹ TANİLLİ, Server: Devlet ve Demokrasi-Anayasa Hukukuna Giriş, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1981, s.59.

⁷⁰ TUNAYA, s.199.

⁷¹ ÇINAR, s.10.

⁷² VELDET, Hıfzı: "İtalyan Hukukundaki Eski ve Yeni İstikametler", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 9(3-4), İstanbul 1944, s.630.

⁷³ KAPANİ, s.150.

⁷⁴ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.942; KAPANİ, s.151.

⁷⁵ ÖZEK, Çetin, "İtalyan Ceza Kanununun Tadil Çalışmaları ve Tadil İçin Kabul Edilen Temel Görüşler", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 34(1-4), İstanbul 1968, s.73.

D. Marksizm'e Göre Hürriyet

Marksizm'in kendine özgü bir hürriyet anlayışı bulunmaktadır. Bir kurtuluş olarak gördüğü hürriyete ulaşmak için demokratik hürriyetlerden vazgeçilmesi gerektiğini ileri sürmektedir⁷⁶. Liberal hürriyet anlayışına tepki olarak doğmuştur. Bu tepki siyasi-ekonomik sisteme ve hürriyet anlayışınadır⁷⁷.

Marksizm'e göre hürriyet, tarihsel süreç içerisinde bir gelişimle ortaya çıkmıştır. Soyut bir hürriyet anlayışından bahsedilemez. Ferdin hürriyeti, mensup olduğu toplumun şartlarına ve yaşamış olduğu çağa doğrudan doğruya bağlıdır. Hürriyet kavramsal olarak toplumda belli sınıfların karşılıklı ilişkisi olarak ele alınmaktadır. Hürriyetin yalnızca sözde kalmaması için uygulanacağı gerçek koşulların hazır edilmesi gerekmektedir. Hürriyet, birey için yaşayabildiği oranda mevcuttur. Yararları çatışan sınıfların ayrılmasının önlenmesi ve devletin bir sınıfın diğeri üzerine baskısını ortadan kaldırdığı ölçüde hürriyetten bahsedilebilmesi mümkündür⁷⁸.

Kapitalist sistemde, üretim araçlarına sahip zengin sınıf (burjuvazi), emeklerinden başka geçim kaynağına sahip olmayan işçi sınıfını sömürdüğü bir ortamda Marksizm'e göre hürriyetten söz edilemez. Böyle bir ortamda hürriyet soyut olarak içi boş bir kalıptır. Öncelikli olarak bir evinin olması gereksinimini kabul eden bir emekçiye konut dokunulmazlığının anlatılması soyut kalır. Bu gibi durumlarda konut dokunulmazlığının ihlali işçi sınıfı bakımından bir anlam ifade etmez. Fertlerin hür olabilmeleri için öncelikle hürriyetini kullanabileceği bir ortamın ve olanakların sağlanması gereklidir. Kapitalist sistemde, hürriyetlerden sadece burjuva sınıfı faydalanmaktadır. Marksizm'e göre sınıf çatışmasının ortadan kaldırıldığı, bireylerin hürriyetinden ödün vermek zorunda kalmadığı bir toplumda gerçek hürriyetten bahsedilmesi mümkün olur⁷⁹.

Marksist rejime göre eşitlik önemlidir. Fertlerin gerçek anlamda hürriyetinden söz edebilmek için eşitliğin sağlanması gereklidir⁸⁰. Kapitalist toplumlar ise, sömürmek üzerine inşa edilmiştir. Bu yüzden işçi sınıfı devrim yaparak siyasi iktidara sahip olduğu zaman öncelikle üretim vasıtalarını insanların kullanımına (kamuya) tahsis edecek ve bu suretle burjuva sınıfına son verecektir. Bu dönemde eşitliğin önündeki engeller kalkacak, işçi sınıfı sömürülmekten kurtulacak ve hürriyetine kavuşacaktır. Ancak hürriyet, sosyalizm sonrası komünizm aşaması olarak ifade edilen devletin hürriyetleri kendiliğinden ortadan kaldırıldığı aşamada gerçekleşecektir. Bu safhada ihtiyaç maddeleri, herkesin kabiliyetine veya emeğine göre değil, herkesin ihtiyacına göre dağıtılacaktır. Bu imkânlarla sahip kişiler hürriyetlerinden gerçek manada faydalanacaktır. Toplumda yer alan sınıf farklılıkları tamamen ortadan kalkmadıkça bu rejimde bireylerin devlete karşı ileri sürebileceği öznel hakları yoktur. Geçiş döneminde komünist toplum düzeninin kurulması amacına aykırı düşmemek şartıyla gerçek anlamda hürriyetin sağlanması devlet ayarlayacaktır⁸¹. Sosyalist ideolojinin esasını Marksizm oluşturmaktadır⁸².

Sovyet hukuk uygulamasında "meta mübadelesi okulu" suçta ve cezada kanunilik ilkesini tesis etmeyen ceza normlarının kıyasına imkân veren bir ceza kanunu tasarısı hazırlamıştı. Bu yasalara da 1936 ve sonrası Sovyet döneminin önemli Marksist ideolojisine eğilim bulunan bir ceza tasarısı olmuştu⁸³. Ancak bu okul ve ceza tasarısı Sovyet devrimi sonrası kısa ömürlü olmuştur⁸⁴. Günümüzde Marksist ideolojiye bağlı, özel mülkiyet kabul edilmeyen ve toplumun bireyin üstünde tutan sistemi uygulayan ülkelere Çin Halk Cumhuriyeti ve Kuzey Kore örnek olarak verilebilir. Bu ülkelerin ceza kanunları incelendiğinde, bireylerin hürriyetlerini korumaktan ziyade sosyalist devletin korunmasını sağlama amacıyla hareket edildiği görülmektedir.

Sosyalist bir devlet olan Çin Halk Cumhuriyeti'nde siyasi ideoloji olarak Marksizm uygulanmaktadır⁸⁵. Çin Ceza Kanunu'nda (*Criminal Law of the People's Republic of China*) hürriyete karşı suçlar ayrı bir bölümde yer almamaktadır⁸⁶. Örneğin bireyler arasında tehdit suçu yalnızca taraflardan birisi kolluk kuvveti veya milletvekili ise ya da devlet görevlilerine direnmek için (örneğin m.157: kaçak eşyaya el konulmasına tehditle direnme; m.202: tehdit ederek vergi ödemekten kaçınma; m.277: tehdit kullanarak bir milletvekilinin görevini yapmasını engellemesi gibi) müracaat edilirse cezalandırılmaktadır. Bu yönüyle kanun aslında sosyalist düzeni korumayı amaçlamaktadır⁸⁷. Görüldüğü gibi ceza kanunu bireylerin

⁷⁶ KUBALI, s.482.

⁷⁷ SOYSAL, Mümtaz: Anayasaya Giriş, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1969, s.89.

⁷⁸ ÇINAR, s.12.

⁷⁹ KAPANİ, s.156.

⁸⁰ KAPANİ, s.11; ŞANLI, İrem: "Marksist Ceza Adaleti Eleştirisi", Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21(Özel Sayı), İzmir 2019, s.2102.

⁸¹ KAPANİ, s.157.

⁸² GÜRBÜZ, Yaşar: Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler, Beta Yayıncılık, 2. Bası, İstanbul 1987, s.148.

⁸³ KARAHANOGULLARI, Onur: "Marksizm ve Hukuk", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 57(2), Ankara 2002, s.63-64.

⁸⁴ KARAHANOGULLARI, s.90.

⁸⁵ GÜRBÜZ, s.192.

⁸⁶ Suçlar Özel Hükümler kısmında bulunmaktadır. Bu kısımda sırasıyla; Birinci Bölüm: Ulusal Güvenliği Tehlikeye Sokma Suçları; İkinci Bölüm: Kamu Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçları; Üçüncü Bölüm: Sosyalist Piyasa Ekonomisinin Düzenini Bozma Suçları; Dördüncü Bölüm: Vatandaşların Kişilik ve Demokratik Haklarını İhlal Etme Suçları; Beşinci Bölüm: Mülkiyet İhlali Suçları; Altıncı Bölüm: Kamu Düzeninin Sağlanmasını Engelleme Suçları; Yedinci Bölüm: Milli Savunmanın Menfaatlerine Zarar Verme Suçları; Sekizinci Bölüm: Zimmet ve Rüşvet Suçları; Dokuzuncu Bölüm: Görevi İhmal Suçları; Onuncu Bölüm: Askerlerin Görevlerini İhlal Suçları. <https://www.ilo.org>, (1997 tarihli halî dikkate alınmıştır.), (Erişim: 09.06.2023).

⁸⁷ Kanunun 2 inci maddesi: "Çin Halk Cumhuriyeti Ceza Kanunu'nun amacı, cezai yaptırımları uygulamaktır. Devletin güvenliğini korumak amacıyla tüm suç eylemlerine karşı mücadele etmek için cezalar Halkın demokratik diktatörlüğünün ve sosyalist sistemin Devlet iktidarını savunmak Devletin sahip olduğu mülkleri ve çalışan halkın kolektif olarak sahip olduğu mülkleri korumak ve

hürriyetinden ziyade sosyalist düzenin korunması amacı ile hareket ederek suçları düzenlemiştir. Mevcut kanunun ekonomik kalkınma dikkate alınarak reformize edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bunun yanında dünyada hukukun üstünlüğünün giderek gelişmesiyle birlikte günümüzde, dönüşüm sürecinde yeni konular ve durumlar ortaya çıkmaktadır. Bunların dikkate alınması suretiyle Çin ceza mevzuatının düzenlenmesi gereği üzerinde durulmaktadır⁸⁸. Ekonomi bakımından en önemli düzenleme kentlerde de olsa özel mülkiyete geçilmesidir⁸⁹.

Kuzey Kore sosyalist bir devlettir. Ülkenin 1948 tarihindeki kurucusu olan Kim II Song'un "Hukuk boş bir alanda asılı durmaz. Hukuk siyasi bir ifadedir ve bu nedenle siyasete itaat etmek zorundadır ve siyasetten ayrı tutulamaz" sözü Kuzey Kore'nin hukuk sistemini en iyi şekilde anlatmaktadır⁹⁰. Kuzey Kore Ceza Kanunu incelediğimizde; (*The Criminal Law of the Democratic People's Republic of Korea*) hürriyet karşı suçların ayrı bir bölümde düzenlenmediği⁹¹ sosyalist ülkelere hâkim olan toplumun savunulması düşüncesi ile yaptırım olarak failin çalıştırılması şeklinde düzenlemelerin bulunduğu görülmektedir. Gerçekleştirilen eylemin ağırlığına göre çalışma süresi de kişinin ıslahı bakımından artmaktadır⁹². Ayrıca ceza kanunlarının zaman bakımından uygulanmasında geriye yürümezlik ilkesi başlığı altında fiilin gerçekleştirildiği andaki ceza kanunun uygulanacağı düzenlenerek kanunilik ilkesi tesis edilmiştir⁹³. Böylece bir yandan hürriyetler sosyalist rejim öncelenecek korunurken diğer yandan da zaman bakımından uygulama özelinde kanunilik ilkesi tesis edilerek vatandaşlar yalnızca işlendiği zaman yürürlükte olan kanunun suç saydığı eylemden sorumlu olmaktadır. Kuzey Kore özel mülkiyet⁹⁴, basın özgürlüğü⁹⁵ gibi temel hakların kısıtlanması sebebiyle sosyalizmin katı uygulandığı bir ülkedir.

III. CEZA HUKUKU KAPSAMINDA HÜRRIYETLERİN KORUNMASI

Hürriyet kavramının hukuki bir kapsamı bulunmaktadır. Bu yüzden her alandan önce ceza hukukunu ilgilendirmektedir. Bir metin olarak anayasada yer alan temel hak ve hürriyetler niteliği gereği durağandırlar. Onlara hareket etme kabiliyetini ceza kanunları vermektedir. Bu bağlamda hürriyetler anayasada düzenlenirken güvence altına alınmasını kanunlar sağlamaktadır. Dolayısıyla anayasada yer alan hürriyetlerin korunması ve güvence altına alınması için ceza kanununa ihtiyaç duyulmaktadır⁹⁶. Hürriyet ceza hukukunda bir hak olarak sayılmış ve suçun konusu kapsamında değerlendirilmiştir⁹⁷. Bu bakımdan ceza hukuku ile hürriyetler arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Kanun koyucu hürriyetleri ihlal eden eylemleri yaptırım altına almakla bir yandan hürriyetleri korurken diğer yandan da yaptırım öngörerek hürriyetleri sınırlamaktadır⁹⁸.

Hürriyetleri korumaya yönelik olarak ceza hukuku dışında birçok norm bulunmaktadır⁹⁹. Ancak ceza normları yalnızca ihlalleri ortadan kaldırmak amacıyla değil, aynı zamanda ihlal edici fiilleri cezalandırmak amacıyla taşımaktadır¹⁰⁰.

Hürriyet öznel bir hak değildir. Hürriyet kavramı, devlet düzeni hürriyetçi olan siyasal rejimleri ilgilendirmektedir. Dolayısıyla bu yönelen saldırıları ceza yaptırımı ile tehdit ederek ona soyut bir suç tanımında yer vermiştir. Böylelikle korumasız kalmasının önüne geçilmiştir¹⁰¹. Hürriyet bir yönüyle iktidarın sınırlandırılmasını sağladığından bireyin hürriyetlerinin korunması devlet erkinin sınırlandırılmasına hizmet etmektedir¹⁰².

vatandaşların özel mülkiyetindeki mülkleri, vatandaşların kişi ve mülkiyet haklarını korumak, demokratik ve diğer hakları korumak, kamu düzenini ve ekonomik düzeni sağlamak ve Sosyalist inşanın sorunsuz ilerlemesidir." <https://www.ilo.org>, (1997 tarihli hali dikkate alınmıştır.), (Erişim: 09.06.2023).

⁸⁸ BINGZHI, Zhao: "Outline of Reforming China's Penal System", *Frontiers of Law in China*, 4(3), 2009, s.377.

⁸⁹ SEZEN, Seriya: "Çin Halk Cumhuriyeti'nde Toprak Yönetimi", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 66(1), Ankara 2011, s.102.

⁹⁰ HAHM, Pyong Choon, "Ideology and Criminal Law in North Korea", *American Journal of Comparative Law*, 7(1), s.77. <https://heinonline.org>, (Erişim: 10.10.2023).

⁹¹ Üçüncü Bölüm: Devlete ve Millete Karşı İşlenen Suçlar; Dördüncü Bölüm: Milli Savunmaya Karşı Suçlar; Beşinci Bölüm: Sosyalist Ekonomik Sisteme Karşı Suçlar; Altıncı Bölüm: Sosyalist Kültüre Zarar Verme Suçları; Yedinci Bölüm: Genel Yönetmeliklerin Cezai İhlalleri İdare ve Bakım; Sekizinci Bölüm: Sosyalist Düzenin Suç Teşkil Eden İhlalleri Kolektif Yaşam; Dokuzuncu Bölüm: Vatandaşların Canına ve Malına Zarar Verme. <https://www.hrnk.org>, (2009 tarihli hali dikkate alınmıştır.), (Erişim: 09.06.2023).

⁹² Örneğin kanunun 291 inci maddesinde kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun cezası iki yıldan az olmamak üzere çalıştırmadır. <https://www.hrnk.org>, (2009 tarihli hali dikkate alınmıştır.), (Erişim: 09.06.2023).

⁹³ Madde 9'a göre, suçlulara suçun işlendiği sırada yürürlükte olan ceza kanununa göre ceza verilir. <https://www.hrnk.org>, (2009 tarihli hali dikkate alınmıştır.), (Erişim: 09.06.2023).

⁹⁴ BETHELL, Tom: "Özel Mülkiyet ve İnsan Doğası", *Liberal Düşünce Dergisi*, (54), 2009, s.37.

⁹⁵ "Kuzey Kore'deki basın özgürlüğü, yalnızca İşçi Partisi'nin iradesini yerine getirmek için çalışan vatandaşlara verilen hakdır. Çoğulculuk sisteminde tüm vatandaşlara verilen gerçek anlamdaki basın özgürlüğünün tam tersidir." SEUNGHOON, Ahn: *Türkiye ve Kuzey Kore Medyalarında Sansür Olgusunun Karşılaştırmalı Analizi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2019, s.48.

⁹⁶ ARTUK, Mehmet Emin/GÖKÇEN, Ahmet/ALŞAHİN, Mehmet Emin/ÇAKIR, Kerim: *Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalat Yayınevi*, 16. Baskı, Ankara 2022, s.57.

⁹⁷ EREM, s.1.

⁹⁸ BAYRAKTAR, Hürriyete Karşı Suçların Genel Özellikleri, s.1.

⁹⁹ Örneğin MK m.23: "Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlayamaz."; AY m.19: "Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir."; AY m.22: "Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır."

¹⁰⁰ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.955.

¹⁰¹ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.949; ÇINAR, s.14.

¹⁰² ÇINAR, s.18.

Anayasalar kişilere serbest hareket alanı tanımaktadır. Bu alana başka bir kimsenin tecavüz etmesinin önlenmesi kanunlarca sağlanmakta yine bu alanın kapsamını kanunlar belirlemektedir. Bir gücün serbest iradesini kötüye kullanması sonucunda başka kimselerin hürriyeti ihlal edilmektedir. Bu sebeple bu alana saldırıda bulunulması ceza hukuku bağlamında hürriyetin tanımlanması ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Suçun kanuni tanımında yer alan haksızlık içerikli eylemler, bireylerin hür ve serbest iradesine karşı işlendiğinden, hürriyet hukuksal bir değer olarak kanun koyucu tarafından kabul edilmekte ve düzenleme altına alınmaktadır. Kanun koyucu bu şekilde düzenleme altına alma metodu ile ceza hukuku bağlamında hürriyetin korunmasını sağlayacak bir sistemi ve buna ilişkin normları ortaya koymaktadır. Suç ile ihlal edilen konu, hürriyeti koruyucu normlar ve hürriyet sistemidir. Suç ile korunan, kişiler veya hürriyete sahip olan kişilerin iradeleri değil, bizzat hürriyetin kendisidir. Bu yüzden devlet ceza ile hürriyeti korurken aslında kendi düzenini koruma altına almaktadır.¹⁰³

Hürriyetin ihlali birey-birey arasındaki ilişkilerde olabileceği gibi devlet-birey arasındaki ilişkilerde de olabilir. Anayasa tarafından konulan hürriyetler bir başka kişi tarafından ihlal edilebilir. Bu durumda devlet hürriyetin ihlalini kanun koyucu vasıtası ile ceza yaptırımını tehdidi ile suç olarak düzenlemektedir. Bu şekilde devlet hürriyete dayalı temel düzenini korur ve güvence altına alır. Örneğin bir kimse başkasını tehdit ederek seyahat hakkında yararlanmasını engellerse birey-birey arasındaki subjektif (özel) bir ilişki sonucunda bireysel hürriyetlerin kullanılması imkânı ortadan kalkmış olacaktır. Bu ise, eylemin cezalandırılmasında toplum adına bireyin hürriyetinden yararlanırken güvence altında hareket etme olanağını doğurur. Kamu hürriyetleri kavramı ise, devlet-birey arasındaki objektif (nesnel) ilişkilerin doğmasına yol açmıştır. Devletin anayasa ile hürriyete dayalı bir düzeni tesis etmiş olması yeterli değildir. Bunların kullanılması ortamını da sağlamak durumundadır.¹⁰⁴ Bu nedenle örneğin kamu görevlisi kendisine kanunla verilen yetkileri kullanırken kamu hürriyetlerinin ihlaline yol açacak eylemde bulunmuşsa eylemi TCK'nda kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar bölümünde yer alan hangi suç tipine uyuyorsa ondan sorumlu olur.

İster subjektif ilişki ile fertlerin hürriyetine, ister objektif ilişki ile kamu hürriyetine yönelik bir saldırı olsun bunlar, bir kamu hakkı niteliğinde olan hürriyetin korunması yolu ile giderilebilir. Temel hak ve hürriyetler anayasada düzenlenmekte ve hürriyetlerin konusu burada yer almaktadır. Hürriyetlerin anayasada tanınmış ve düzenlenmiş olması yeterli değildir. Aynı zamanda bunların korunması da gerekir¹⁰⁵. Bu da ancak ceza kanunlarında hürriyeti ihlal eden eylemleri suç olarak düzenleyerek mümkün olmaktadır. Bu yüzden hürriyetler, suç tipinde düzenlenerek ceza yaptırımını ile korunmaktadır.¹⁰⁶

IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İnsanın var olması bakımından önemli bir unsur olan hürriyet, toplumda geçerli olan siyasi yapıyla doğrudan ilgilidir¹⁰⁷. Belirli bir siyasi sistem üzerine kurulan devlet, kabul ettiği sisteme uygun olarak hukuk düzeni çerçevesinde hürriyetler konusunu işlemektedir¹⁰⁸. Anarşist, liberal, faşist ve Marksist ideolojiler devletlerin benimsediği siyasi rejimine göre ortaya çıkmışlar ve hürriyet anlayışını şekillendirmişlerdir.

Anarşizm, bireyin hürriyeti bakımından bir sınır, yaptırım veya zorlama öngörmemektedir. Totaliter rejimler olan Marksizm ve faşizm, batı demokrasilerini liberal diye eleştirmekte ve her iki rejim birbirlerini suçlamaktadırlar. Bu rejimler benzer görüşleri ileri sürseler de aralarında farklar bulunmaktadır. Faşist öğretisi fert hürriyetlerine hiç değer vermez ve devleti tek amaç olarak kabul eder. Anarşizmi siyasi ideoloji olarak benimseyen bir devletin olması mümkün değildir. Zira anarşistler devlet yapısı altında yönetilmeyi kabul etmezler. Günümüzde anarşist ideolojiye sahip yönetimden uzak bazı bölgeler bulunsun da bu ideolojiyi benimseyen bir siyasi rejim bulunmamaktadır.

Marksizm ise, devleti amaç olmaktan ziyade, geçici olmak üzere bir intihar oluşumu olarak görmektedir¹⁰⁹. Faşizm ve Marksizm ideolojilerine sahip devletlerde bireyin hak ve hürriyetleri denetimdedir. Denetleyenler parti ve sisteme bağlı kişi ve kuruluşlardır¹¹⁰. Başka bir deyişle toplum yararı düşüncesiyle yok edilen ve ileride ulaşılabilecek amaç olan birey hak ve hürriyetleri bir anlam ifade etmez. Her iki öğretilerde de hürriyet, siyasi iktidarın tekeline sahip tek partidedir¹¹¹. Çin Halk Cumhuriyeti ve Kuzey Kore örneğinde görüleceği üzere bireylerin hürriyeti devlet için kısıtlanmaktadır. Önemli olan sosyalist kültürün ve devletin zarar görmemesidir.

İç ve dış hürriyetlerin sağlanması ile birey gerçek manada hür olabilir. Siyasi rejim ile doğrudan ilgili bir kavram olan hürriyet, iradenin serbest bir biçimde yönlendirilebilmesi ve herhangi bir zorlamaya maruz kalmadan buna uygun olarak davranabilmesidir¹¹². Ancak hürriyetin de bir sınırı olmalıdır. Siyasi ideolojiler arasında bireyin haklarını diğerlerinden daha fazla önceleyen ve çerçevesini çizen liberal hürriyet anlayışıdır. Bu anlayışa sahip olan devlette yaşayan bireyler diğer kişilerin hürriyet alanına dokunmamak kaydıyla hür bir şekilde düşüncesini açıklama, yayma, haber alma, seyahat gibi hürriyetleri gerçek manada kullanabilir.

¹⁰³ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.950; ÇINAR, s.14.

¹⁰⁴ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.952, ÇINAR, s.15.

¹⁰⁵ ÇINAR, s.15.

¹⁰⁶ ÇINAR, s.19.

¹⁰⁷ ÜZÜLMEZ, İlhan: Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Hürriyete Karşı İşlenen Suçlar Sistemi Çerçevesinde Tehdit, Şantaj ve Cebir Suçları, Turhan Kitabevi, Ankara 2007, s.6.

¹⁰⁸ ÖZEK, Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümler, s.934.

¹⁰⁹ ÇINAR, s.13.

¹¹⁰ TUNAYA, s.380-381; ÇINAR, s.13-14.

¹¹¹ KAPANİ, s.167; ÇINAR, s.13.

¹¹² EGEMENOĞLU, Alaaddin: Türk Ceza Hukukunda Tehdit Suçu, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023, s.263.

Ceza kanunları suç politikası kapsamında devletlerin hangi siyasi ideolojiyi benimsendiğini ortaya koymaktadır. Hürriyetin sınırlarını çizen hükümler modern ceza kanunlarında hürriyete karşı suçlar kısmında yer almaktadır. TCK’nda olduğu gibi özellikle Kıta Avrupası Hukuk Sistemini uygulayan ülkelerin (İCK, FCK, ACK, PCK gibi) kanunlarında da hürriyete karşı suçlar bölümü düzenlenmiş ve hürriyetin ihlal edilmesi halinde yaptırım öngörülmüştür. TCK birey merkezlidir. Bu durum TCK’nun liberal hürriyet anlayışının benimsendiğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- ALKIŞ, Burcu: Anarşist Düşüncede Özgürlük, Doç. Dr. Melike Batur Yamaner’in Anısına Armağan, Beta Yayıncılık, İstanbul 2014.
- ARTUK, Mehmet Emin/GÖKCEN, Ahmet/ALŞAHİN, Mehmet Emin/ÇAKIR, Kerim: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 16. Baskı, Ankara 2022.
- ARTUK, Mehmet Emin/GÖKCEN, Ahmet/ALŞAHİN, Mehmet Emin/ÇAKIR, Kerim: Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, 20. Baskı, Ankara 2022.
- ATAR, Yavuz: “Batılı Toplumlarda ve İslam’da İnsan Hakları”, Diyanet Dergisi, 28(1), 1992, s.61-98.
- ATAR, Yavuz: Türk Anayasa Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 14. Baskı, Ankara 2021.
- AYDOĞDU, Yasin: “Türk Hukukunda Siyasi Haklar ve Siyasi Hakların Kullanılmasının Engellenmesi Suçu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (128), Ankara 2017, s.39-73.
- BAYRA, Adem Ersin: Güvenlik Devleti, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.
- BAYRAKTAR, Köksal: Hürriyete Karşı Suçların Genel Özellikleri, Özel Ceza Hukuku, Cilt III, Hürriyete, Şerefe, Özel Hayata, Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.
- BETHELL, Tom: “Özel Mülkiyet ve İnsan Doğası”, Liberal Düşünce Dergisi, (54), 2009, s.33-41.
- BINGZHI, Zhao: “Outline of Reforming China’s Penal System”, Frontiers of Law in China, 4(3), 2009, s.376-400.
- BULUT, Nihat: Sanayi Devriminden Küreselleşmeye Sosyal Haklar, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2009.
- CİVELEK, Jale: “1789 Fransız Bildirisi ve 1948 Evrensel İnsan Hakları Bildirisi”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 9(1), İstanbul 1989, s.1-9.
- ÇINAR, Ali Rıza: Tehdit Suçu, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002.
- ÇUHADAR, Cengiz: “Tarihi Süreç İçerisinde Felsefi Bir Kavram Olarak Anarşizm”, Dini Araştırmalar Dergisi, 10(30), 2007, s.75-90.
- EGEMENOĞLU, Alaaddin: Türk Ceza Hukukunda Tehdit Suçu, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023.
- EREM, Faruk: Hürriyet ve Suç, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1952.
- GEMALMAZ, Semih: Devlet, Birey ve Özgürlük, Legal Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul 2016.
- GÖZLER, Kemal: Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Yayıncılık, 22. Baskı, Bursa 2018.
- GÜNEŞ, Seyithan: Kişi Özgürlüğü ve Güvencesi, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1998.
- GÜRBÜZ, Yaşar: Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler, Beta Yayıncılık, 2. Bası, İstanbul 1987.
- HAHM, Pyong Choon: “Ideology and Criminal Law in North Korea”, American Journal of Comparative Law, 17(1), s.77-92.
- JUN, Nathan: “Anarchism”, Anarchism and Political Modernity, Contemporary Anarchist Studies, Bloomsbury Collections, New York 2012, s.109-154.
- KABOĞLU, İbrahim: Kolektif Özgürlükler, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Diyarbakır 1989.
- KALABALIK, Halil: İnsan Hakları Hukukuna Giriş, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.
- KAPANİ, Münici: Kamu Hürriyetleri, Yetkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2013.
- KARAHANOĞULLARI, Onur: “Marksizm ve Hukuk”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 57(2), Ankara 2002, s.61-92.
- KARAKAŞ, Zülal Hazal: “John Locke’da Doğa Durumu Kavramının Tarihsel Arka Planı”, Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, Ankara Hacı Bayramı Veli Üniversitesi, 6(17), Ankara 2019, s.260-269.
- KOCA, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2022.
- KUBALI, Hüseyin Nail: Anayasa Hukuku Dersleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1971.
- MUMCU, Ahmet/KÜZECİ, Elif: İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri, Turhan Kitabevi, 8. Baskı, Ankara 2019.
- ÖKTEM, Niyazi/TÜRKBAĞ, Ahmet Ulvi: Felsefe, Sosyoloji, Hukuk ve Devlet, Der Yayıncılık, İstanbul 2003.
- ÖNDER, Ayhan: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Filiz Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul 1994.
- ÖZEK, Çetin: “İtalyan Ceza Kanununun Tadil Çalışmaları ve Tadil İçin Kabul Edilen Temel Görüşler”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 34(1-4), İstanbul 1968, s.72-107.
- ÖZEK, Çetin: “Siyasi Hürriyet Aleyhinde Cürümler”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 41(1-2), İstanbul 1975, s.25-45.
- ÖZEK, Çetin: “Türk Ceza Kanunu’na Göre Hürriyet Aleyhine İşlenen Cürümlerin Genel Prensipleri”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 29(4), İstanbul 1963, s.933-995.
- ÖZEK, Çetin: Türkiye’de Laiklik, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1962.
- SEUNGHOO, Ahn: Türkiye ve Kuzey Kore Medyalarında Sansür Olgusunun Karşılaştırmalı Analizi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2019.
- SEZEN, Seriya: “Çin Halk Cumhuriyeti’nde Toprak Yönetimi”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 66(1), Ankara 2011, s.95-116.
- SOYSAL, Mümtaz: Anayasaya Giriş, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1969.
- ŞANLI, İrem: “Marksist Ceza Adaleti Eleştirisi”, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21(Özel Sayı), İzmir 2019, s.2097-2109.
- TANİLLİ, Server: Devlet ve Demokrasi-Anayasa Hukukuna Giriş, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1981.
- TAYLAN, Ömer: Anarşizm, Astana Yayınları, Ankara 2021.
- TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan/ÖNOK, Murat: Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 20. Baskı, Ankara 2022.
- TOPUZKANAMIŞ, Şafak Evran: “1982 Anayasasında Temel Hak ve Özgürlükler”, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21(Özel Sayı), İzmir 2019, s.1767-1793.
- TUNAYA, Tarık Zafer: Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 4. Bası, İstanbul

1980.

UĞUR, Gökhan: “Dünden Bugüne Anarşizm ve Anarşizmin Çözmesi Gereken Sorunlar”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12(1), Ankara 2010, s.133-158.

ÜZÜLMEZ, İlhan: Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Hürriyete Karşı İşlenen Suçlar Sistemi Çerçevesinde Tehdit, Şantaj ve Cebir Suçları, Turhan Kitabevi, Ankara 2007.

VELDET, Hıfzı: “İtalyan Hukukundaki Eski ve Yeni İstikametler”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 9(3-4), İstanbul 1944, s.620-638.

WOODCOCK, George: Anarchism: A History Of Libertarian Ideas And Movements, The World Publishing Company, New York 1962.

ZABUNOĞLU, Hamdi Gökçe: “Toplum Sözleşmesi Bağlamında John Locke’ün Devlet Anlayışı”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(2), Malatya 2016, s.431-456.

<https://legislationline.org>

<https://sozluk.gov.tr>

<https://kasifiz.com/kanun-ve-kuralların-olmadığı-sehir-slab-city>

<https://www.hrnk.org>

<https://heinonline.org>

<https://www.ilo.org>

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Mali Destek | Financial Support: Yazar Alaaddin EGEMENOĞLU, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | Alaaddin EGEMENOĞLU, who is the author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was prepared by the author alone.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde İnÜHFD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde İnÜHFD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın İnÜHFD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir.

| The author declares that he complies with the scientific, ethical, and quotation rules of InULR in all processes of the paper and that he does not make any falsification of the data collected. In addition, he declares that Inonu University Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Inonu University Law Review.